

Arif Kimdir?

Yayınlanma Tarihi: 28.11.2021

Arif kelimesi Arapça olup "arefe" (bilmek, tanımak) kökünden gelmektedir. Buna göre anlamı "taniyan, bilen" dir. Tasavvufta kullanılan bir terim olup manevi tecrübesi ile marifet ve hakikat mertebesine ulaşan sufiler için kullanılır. Arif'in bilgisine marifet denir. Marifet tasavvufta, Allah'a dair olan bilgiyi, varlık ve olayların mahiyeti hakkındaki bilgiyi gösterir. Tasavvufta arif ile alim arasında açık bir fark yapılmıştır. Arif, ahlâki ve manevi arınma sayesinde sezgi gücü ve derûni tecrübe ile öğrenen, anlayan kişidir. Alim ise zihni ve düşünsel faaliyetle bilen

kişidir. Alimin zıttı cahil, arifin zıttı münkirdir. Alim örnek alınır, arifle hidayete erilir. Arif Allah'ı Allah'la tanır, alim ise Allah'ı delille bilir.

Sufiler bilgiye güvenme bakımından arifin alime üstün olduğunu düşünürler. Alim, ilmi faaliyetleri ilerledikçe, bilgisinin de ilerlediğini düşünür. Oysa arifin marifeti arttıkça hayreti artar ve hayreti bilgiyi açar. Sonunda marifetten aciz olduğunu idrak eder. Bu kendisinin ulaştığı son marifet seviyesidir. Bu seviyede hiçbir şey bilmediklerini veya bildiklerinin eksik veya kusurlu olduğunu düşünürler. Bu nedenle Beyazid-i Bistâmî'ye göre “kul cahil olduğu nispette ariftir”.

Arife hiçbir şey gizli kalmaz. Çünkü onda bilen kendisi değil Allah'tır. Bu bakımdan arif müminden farklıdır. Mümin Allah'ın nuru ile, arif ise Allah'la bakar. Çünkü mümin Allah'ın zikri ile, arif ise yalnız Allah'la meşguldür. Bu bakımdan arif, Allah'ın konuşan dili, gören gözüdür. Nitekim Cüneyd-i Bağdâdî arifi, “kendisi sustuğu halde içinden Hakk'ın konuştuğu” diye tarif etmiştir. Beyazid-i Bestâmî'ye göre arif ile Maruf (Allah) arasında perde yoktur. Bu nedenle ilâhi alem arife ayan beyandır. Şiblî, arifin Allah'ı temaşa makamına “meşhedü'l-hak” demiştir. Arif bu meşhedde gördüklerini istese de anlatamaz. Ancak çok büyük edip-arifler bunları edebiyat dilinin sembolizmden faydalanarak şiirlerle anlatabilirler.

Türkiye Diyanet Vakfı'nın İslam Ansiklopedisi'nde, arif hakkında şunlar yazılıdır:

“İrfan makamı çileli bir hayatla kazanılır. Arif hayır ve nimeti Cemâl sıfatının, şer ve musibeti Celâl sıfatının tecellisi bildiğinden, Allah'ın lütfunu da kahrını da hoş karşılar. O sükun ile hareketi, huzur ile tasayı en yüksek seviyede kendisinde birleştirmiştir. Bundan dolayı Şiblî “Arif bahar gibidir. Bir taraftan gök gürler, şimşekler çakar, öbür taraftan çiçekler açar kuşlar ötüşür” demiştir. Arif benliği yok olduğu ve Allah'la beka bulunduğu için kendisini muhavvilü'l-âhvâl (Allah) ın tasarrufuna bırakmıştır. Bu bakımdan o ibnü'l-vakttir. Her vakitte yapılması gerekeni yapar, geçmişe hayıflanmayı, gelecekte tasalanmayı bir tarafa bırakarak, anı yaşar. Saf suyun içinde bulunduğu kabın şeklini ve rengini alması gibi arif de, zaman ve mekana göre değişse de özü ve mahiyeti bakımından aynı kalır. Bu bakımdan da ebü'l-vakttir. Zamana mahkum değildir. Onun değişen tarafı halkla olmasından, değişmeyen tarafı Hakk'la olmasından ileri gelir. Arifin insanlarla olan münasebeti, Allah'ın yaratıkları ile olan münasebetine benzediğinden onu görenler Allah'ı hatırlar.

İbn Sînâ, el-İşârât adlı eserinde, arifi abid ve zahidden üstün tutar. Ona göre arif Ceberrut aleminin kutsiyetine yönelmiş, içine daima Hakk'ın nuru doğan kimsedir. Arifin öyle gizli ve açık halleri vardır ki, bu hallerden anlayanlar onları tebci (ululama), anlamayanlar da takbih (beğenmeme) ederler.

İslam kültür tarihinde tasavvufa dair tabakat (biyografi kitapları) yanında, ariflerin özellikle söz, hal ve hareketlerini (kerametlerini) ihtiva eden birçok menakıbnameler (menkıbe kitapları) yazılmıştır. Bunlardan en meşhurları Eflâki'nin "Menâkibü'l-ârifîn", Tüsterî'nin "Mevâizü'l-ârifîn", Muhammed Gaznevî'nin "Ravzatü'l-ârifîn" gibi eserlerdir.

Marifet Nedir?

Marifet ilahi bir niteliktir. Tasavvuf ehline göre marifet geniş büyük bir yoldur. Marifet ilmi hakikat ehlinin (muhakkik) keşfi ile elde edilir. Bu ilmi elde etmek için amel ve takva ile o yola girmek gerekir. Fikir ve düşüncelerle elde edilen ilimler hiçbir zaman kuşkudan, şüpheden salim değildir. Düşünce ve deney ile elde edilen ilimde, hayret ve şaşkınlık olabilir. Ancak ona ulaştıran yolların kusur, eksiklik ve noksanlıktan yoksun olduğu garanti edilemez. Fakat marifet bunun tam zıddıdır. Onda asla şüphe ve kuşku bulunmaz.

Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de kendisi hakkında birçok şeyi haber vermiştir. Bu konularda akli deliller ve sahih fikirler bile bazen tereddüt etmektedirler. Ancak onları tasdik eden ve o şeylere iman etmenin gerekli olduğunu gösteren deliller de vardır. Bu durumda bize yakışan Rabbimizi taklit etmektir. Kendi aklımızla o hususları tevil etmek bize yakışmaz. Allah Teâlâ'nın bildirdiği hususlar hakkında aklını taklit etmek yerine, onları Allah'a, o sözleri asıl söyleyene havale et. Sonra da gerektiği gibi amel et. Böylece Allah'ın ilmine erişebilirsin. İşte istenilen marifet ve gerçek ilim budur. Ancak bu şekilde arif olabilirsin.

"Ona ne önünden ne de ardından batıl gelemez. O hüküm ve hikmet sahibi, övülmeye layık olan Allah tarafından indirilmiştir." (Fussilet, 41/42)

Marifet ilmi şu dört şeyle ilgilidir: Allah, nefis, dünya ve şeytan. Peygamberimiz (sav) de Allah'ı tanımak için insanın kendisini tanınmasından başka bir yol olmadığını söylemiştir *"Kim kendini tanırsa Rabbini de tanır"*. Allah Teâlâ senin kendini tanımanı, senin O'nu tanıman üzerine bir delil yapmıştır. Yani Allah kendi Zat ve sıfatlarıyla, nasıl Kendini sıfatlandırmışsa, aynı şekilde seni de

aynı sıfatlarla sıfatlandırmış ve seni Kendisinin yeryüzünde bir halifesi yapıştır. Ayrıca senin içinde bulunduğun her an ve her durumda var olman için daima O'na muhtaç olmanın gerçeğini de bir delil kılmıştır. Bu nedenle arif olan kişinin bu özellikle kendisini tanımakla, O'nu da tanımasını mümkün kılmıştır.

Allah Teâlâ marifet ilmi konusunda şunları söylemektedir:

“Biz onlara hem ufuklarda ve hem de kendi nefislerinde ayetlerimizi göstereceğiz ki, Kurân'ın hak olduğu onlar için iyice belli olsun.” (Fussilet, 41/53)

Bu ayete göre, Hakk Teâlâ bizi öncelikle bizim dışımızda olan ufuklara, sonra da bizim birlikte olduğumuz nefislerimize gönderip onları incelememiz gerektiğine işaret etmektedir. Bu iki husus bir arada olmazsa, Allah'ı tanımak ve marifet ilmine sahip olmak mümkün olmaz. Müspet bilimciler bunun sadece bir tarafıyla ilgilenmektedirler. Sadece dış alemin incelemek ile meşgul olurlar. Ancak insanın iç aleminin de bilinmesi gereklidir. İnsanın iç aleminin yapısı ve nefsin özellikleri bilinmezse, gerçeği bilmek tam olarak gerçekleşmez. Bu nedenle müspet bilimin verileri daima eksik kalmaktadır.

Peygamberimiz (sav) nefsin, alemin bütün hakikatlerini kendisinde topladığını biliyordu. Bu nedenle, senin nefsini incelemeni istedi. Böylece Allah'ı tanıma ilmine (marifet) daha kısa yoldan varmanı ve onunla mutlu olmanı istedi. Çünkü Peygamberimiz gerçekte, müminlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir (Tevbe, 9/128). Oysa Hakk Teâlâ seni önce ufuklara, sonra nefsine yöneltti. Çünkü nefsini anlamak ufukları incelemekten sonra çok daha kolay olacaktı. Zira ufuklardan elde edeceğimiz delillerin, nefse bakmakla elde edeceğimiz delillerle aynı olduğunu göreceksin, böylece her türlü şüpheden kurtulmak mümkün olacaktır.

Allah Teâlâ insanlara ufuklara nasıl bakacağını çeşitli ayetlerle duyurmuştur:

“Rabbinin gölgeyi nasıl uzatmakta olduğunu görmedin mi? Dileseydi onu elbet hareketsiz de kıları. Sonra Biz güneşi ona (gölgeye) delil kılmışızdır.” (Furkan, 25/45)

“O develerin nasıl yaratıldığına bakmıyorlar mı? Göğün nasıl yükseltildiğine bakmıyorlar mı? Bakmıyorlar mı dağlar nasıl dikilmiş? Yere bakmıyorlar mı nasıl yayılmış?” (Gaşıye, 88/17-20)

“Allah'ın göklerdeki ve yerdeki mülkiyet ve tasarrufuna, Allah'ın yaratmış olduğu

herhangi bir şeye ve ecellerinin gerçekten yaklaşmış olması ihtimaline hiç bakmadılar mı? Artık bu Kur'an'dan başka hangi söze inanacaklar?” (Araf, 7/185)

Bu ayetlerin hepsi insandan Allah'ın delillerine bakmasını istemektedir. Çünkü bu delillerde düşünme, işitme ve anlayan insanlar için, yani alimler, inananlar, akıl ve gönül sahipleri için deliller, işaretler ve ibretler vardır.

“Yerin yüzünde birbirine komşu kıtalar vardır. Üzüm bağları, ekinler, çatallı ve çatalsız hurmalıklar vardı ki, hepsi bir tek su ile sulanır. Halbuki meyvelerden birini öbürüne üstün kılıyoruz. Akıllı eren bir kavim için bunda muhakkak ibretler vardır.” (Rad, 13/4)

Allah Teâlâ yarattıklarını çok çeşitli tarz ve şekilde yarattığını bildirmektedir. Bu da marifet ilmine ulaşılacak yolların sayısının artması demektir. İnsan nefesine yönelince Allah onun duyuları olacak; her şeyi sadece O'nunla bileceksin ve O'nunla zafere ulaşacaksın. Aslında bu durumda O'nu bilen ve O'nunla zafere ulaşan yine sadece O olacaktır. Çünkü sen O'nun bir halifesisin. Gerçekte Allah Teâlâ ile ilgili ilmin kapısı kapalıdır. Bu kapı ancak Kendisine açıktır. Bu nedenle akıl onu tenzih eder ve yaratılışla yaratıcı arasındaki ilişki her bakımdan ortadan kalkar. Allah bize bu konuda şu delili bildirmektedir: *“O'nun gibi hiçbir şey yoktur” (Şura, 42/11)*. Bu durumu akıl ancak iman ederek kabul eder, ya da bu hükümleri kendi idrak çerçevesinde ele alarak tevil yoluna gider ve böylece kabul eder. Ancak bu hususta tevil yoluna girmemek ve hakkında bilgisinin olmadığı konuları Allah'a bırakmak, O'nun ilmine havale etmek gerekir. Bu tek kurtuluş yoludur.

Allah ehli arasında kamil olanlar, her varlığa, her işe öyle bir keskin bakışla bakarlar ki Allah Teâlâ'nın o varlığa vermiş olduğu yaratılışı hemen görürler. Böylece bu konuda Allah'ın kullarına bildirdiği hususları düşünerek her şeyi kendi aslıyla idrak ederler. Sonra, *“O doğru yola iletti”* ifadesinin gerçekleştiğine şahit olurlar. İşte bu kimseler, temel konularda ve yan konularda mutlak olarak hata etmezler. Böylece içtihatlarında tam isabet ederek doğruyu elde ederler.

İbn Arabî (ks) Hazretleri, *“Marifet ve Hikmet”* adlı kitabında, marifet ilmini elde etmek için hangi şeylerin bilinmesi gerektiği konusunda şunları söylemektedir: *“Bize göre bizim yolumuzda marifet, bu konuda düşünüp baktığımızda marifetin yedi şey bilmekten ibaret olduğunu görürüz. Bu yol Allah'ın kulları arasında has, seçkin kimselerin seyri süluk ettiği, izlediği yoldur.*

Bu yedi şeylerden birincisi, hakikatler ilmidir. İkincisi, eşyada Hakk'ın tecellisi ile ilgili olan ilimdir. Üçüncüsü, Hakk Teâlâ'nın (mükellef) kullarına şeriatların lisanları ile hitap etmesi ile ilgili olan ilimdir. Dördüncüsü, varoluş içindeki mükemmellik ve noksanlık ile ilgili olan ilimdir. Beşincisi, içerdiği hakikatler bakımından insanın kendini tanıması ile ilgili olan ilimdir. Altıncısı, hayal ve hayalin bitişik veya ayrı alemi. Yedincisi, ilaçlar ve hastalıklarla ilgili olan ilimdir.

İşte, bu yedi meseleyi tam olarak bilen kimse, “marifet” diye adlandırılan şeyi elde etmiş olur. Muhâsibî ve diğerlerinin marifet konusunda söyledikleri şeyler bunları kapsar.”

İbn Arabî'ye göre “Marifet makamı Rabbânîdir; ilim makamı ise ilâhidir”. Ona göre “Marifet makamı ilâhidir, ilim makamı daha aşağıdadır”. Bunu söylerken dayandığı ayetleri açıklayarak şunları söylemektedir: “Onlar Resule indirileni duydukları zaman, tanıdıkları hakikaten dolayı onların gözlerinin yaşla dolup taşığını görürsün” (Maide, 5/83). Görüldüğü gibi, Allah bu ayette onları “arifler” olarak isimlendirdi, “alimler” diye isimlendirmedir. Ayetin devamında da onların zikirlerini zikretti: “Ve Rabbimiz! “iman ettik, öyleyse bizi Hakka şahit olanlarla beraber yaz” dediler” (Maide, 5/83). Burada da “Rabbimiz” dediler, “ilâhımız” demediler. “İman ettik” dediler, “bildik ve müşahede ettik” demediler. Resule ittiba etmekte, ona tabi olmakta karar kıldılar. “Öyleyse bizi Hakka şahit olanlarla beraber yaz” dediler. “Biz şahit olanlardanız” demediler. Ayrıca, “Bize ne oluyor ki, Allah'a ve Hakk'tan bize gelen şeylere iman etmeyelim? Oysaki Rabbimizin bizi iyi insanlar arasına dahil etmesini umuyoruz” (Maide, 5/84) dediler. “ilâhımızın bizi iyi insanlar arasına dahil edeceğini kesin olarak biliyoruz” demediler. Ayrıca, Peygamberlerin dediği gibi, “Senin salih, iyi kulların arasına...” da demediler. Allah Teâlâ sıfatları bu olan, böyle insanlar için şöyle buyurmaktadır: “Söyledikleri bu sözden dolayı Allah onlara içinde devamlı kalmak üzere, altından ırmaklar akan cennetleri mükafat olarak verdi. Güzel hareket edenlerin mükafatı işte budur” (Maide, 5/85). Cennetler nefislerin, ruhların şehvi arzularının yerine getirildiği yerlerdir. Dolayısıyla Allah onları nereye koyduysa, biz de onları oraya koyduk.”

Ariflerin Sıfatları

Arif'in sıfatları hakkında, meşhur mutasavvıfların kitaplarında belirttikleri bazı bilgileri derleyerek aşağıda ifade ediyoruz.

- Arif, iç huzurunu ve kendisi ile olan tüm ilgiyi koparıp ilgi yokluğunu kendi nefesine şiar eden kimsedir.
- Arif, Allah'ın ahlâkıyla ahlâklanmış olan kimsedir. Öyleki sanki o O'dur. Oysa o, O değildir. Ancak O, O'dur.
- Arif, kalbine hakkı da, bâtılı da, doğruyu da, yanlış da sokmayandır. Kendisini Hakk'ın zikri kaplasın diye, Allah'tan başkasını müşahede etmeyen ve O'ndan başkasına müracaat etmeyendir. Dolayısıyla, arif her an Rabbi ile birlikte yaşayandır.
- Arif kendi kimliğini fani kıldığı ve varlığını kaybettiği için, onun belli bir hâli yoktur. O yaptığı iyilikleri övgüden acizdir. O daima Allah'tan korkandır.
- Allah'a kavuşma ancak ölümlerdir. Bu nedenle dünya hayatı arif için bu kavuşmayı engelleyen bir şeydir. Bu nedenle arif dünya hayatında uzak durur. Onun yaşamı saftır ve sadedir. Hayat güzel gözükse de, aslında bir kederdir. Fakat arifin nefsinde bu keder gözükmez. Çünkü her yaratılmış olan varlık ondan uzaktır. O daima Allah'la ünsiyet halindedir. Arifin Allah ile beraber olmasında bir ayrılma ve kavuşma söz konusu değildir. Onun Allah ile beraber olması canlıdır. Kalbinde Allah için bir tâzim vardır. Kalbi Allah için bir aynadır. Halim selimdir. Dünya ve ahiret onu meşgul etmez. Dehşet ve hayret sahibidir. İşlerini ve amellerini Allah'tan alır ve onları almak için Allah'a başvurur. Karnı aç, bedeni çıplak da olsa hiçbir şeye üzülmez. Çünkü gözü Allah'tan başkasını görmez.
- Arifin gözü daima yaşla doludur. Gözü ağlasa da kalbi güler, gönlü sevinçle kaplıdır. İhtiyaçları hiçbir zaman giderilmez. Kendi nefesine ağlar. Buna mukabil Rabbinin üzerine hamd ve senası boldur.
- Bir an için bile olsa O'ndan başkasıyla meşgul olmak istemez. Rabbini yine Rabbi ile tanır. Allah'ın kelimından başka bir şey konuşmaz. Halktan ve insanlardan kaçıp ıssızlığı sevendir. Fakr ve zillet sahibidir. Onun marifeti sırlar üzerine hakikatin doğmasıdır ve nurların ulaşmasıdır. Namaz kılarken manevi kapılar ona açıldığı gibi, yatarken de manevi kapılar ona açılır.
- Arif, parıltılar sahibidir (levâmi). Hiçbir şey onun kalbini, gönlünü bulandıramaz. Hiçbir şey onu kederlendirmez. İlimler onun için ışıklar saçar ve o ışıklarla gayb âleminin acayip durumlarını müşahede eder. Arif eşyayı kendine sığdırır, fakat eşya onu kendisine sığdıramaz. O eşyayı kaplar, fakat eşya onu kaplayamaz. Acıma duygusu kuvvetlidir. Çok merhametlidir, yumuşak huyludur. Allah

Teâlâ'nın Celâl ve Cemâl sıfatlarını müşahede eder. Kendisi talep etmediği halde işleri kendiliğinden yoluna koyulur. Onun varoluşu yok olan bir varlıktadır. Lütüfta kahır sahibidir, kahır da ise lütuf sahibidir. Her şeyde Allah'ın kaim olduğunu müşahede eder.

- Arif, Allah aşkı ile kendinden geçip sarhoş olur. Allah'tan Allah ile fanidir. O'nunla beraber, O'nunla bakidir. Gönlü rahat, içi huzurludur. kalbi izlenebilecek geniş bir yoldur. Delil, keşif ve şühûd sahibidir. İkrâm etmeyi sever ve insanlara karşı çok edeplidir. Anlayışı emin, kavrayışı keskindir. Perdeleri kaldırmadan onun arkasında olan şeyleri bilir. Bir nur sahibidir. Nuru her şeyi kaplar, her şeyi siler, nurunun şuaları, ışınları yakıcıdır. Varidatının ansızın gelişi coşkuludur, heyecan vericidir.

- Arif masivadan (Allah'tan gayri her şey) bütünüyle kendisini soyutlamıştır. Kendi vatanında daima Hakk'la birliktedir. O'ndan ne istenirse onu ister. Kendisini cezbeden ilahi bir inayet sahibidir. Sükun içinde salıktır. Sefer halinde mukimdir. Herhangi bir vasıta olmaksızın, Allah'tan öğrendiği kelimelerin ifade edemediği nice anlayışları kendinde bulur. Ruhu, nefislerin bölünüşünden soyutlamıştır, mübarek ve mukaddestir. Bâtınında olan şeylerden dolayı müşfikdir. Şiddetli hüznü kendisine hiç etki etmez.

- Arif, kainatta olan şeyleri meşveret yoluyla mütalaa eder. Bu konuda keşif yoluyla hareket eder, onu bulur. Bütün hayırların, bütün iyiliklerin toplamı onun içindedir. İsimle değil, meşietle, dilemeyle hükmünü icra eder. Onun iki tarafı da birbirine eşittir. Onun ezeli tıpkı ebedi gibidir. Onun iki eli vardır. Gayb ve şehadet aleminde, Hakk'ın emrinden iki eli ile "kabz" eder, alır ve "bast" eder, dağıtır. Bunu, Allah'ın bir velisi ve halifesi olarak yapar. Memleketin bütün yükünü omuzunda taşır.

- Arifin sıfatı, ariflerin kendi varoluşlarında Hakk'tan müşahede ettikleri ilahi vatandan (mevtın) kaynaklanır. Bu çok kıymetli bir "şühûd" dur. Bu, arif için marifet hasıl olduğu zaman, kendi cemiyetinde arifin Hakk ile kâim olmasıdır. Arifin himmeti çok nüfuzludur. Varoluş içinde herhangi bir kayıt altına girmeksizin etkilidir. Özellikleri başkası nezdinde bilinmez. Alemdeki tüm varlıklar, insanlar, cinler, melekler ve hayvanlar tarafından bilinmez. Normal hayatlarda herkesten ayırt edilebilecek bir farklılığı görülmez. Zikrin hamili, Kur'an'ın taşıyıcısıdır. Hali örtülüdür. Hakk'ın kullarındaki iradesini, sonuçlanmadan önce bilir. Kendi iradesini Hakk'ın iradesi ile kullanır.

• Arif masumdur. Ahlâkın en güzelini de, en çirkinini de bilir. Kendisine minnet edildiğinde kendisi minnet etmez. Cahili cahilliğinden dolayı kınamaz. Bir şey verdiği zaman kendinden verdiğini o kimseye hissettirmez. Onun Allah katından gönderildiğini o kimseye bildirir. Sadece ona verilmek üzere bir emanet olduğunu söyler.

• Arif bütün meselelerin özünü bilir. İşittiği her şeyi O'ndan iştir, gördüğü her şeyi O'ndan görür. Bütün işlerin zevkle ilgili olduğunu bilir. Bu işler ilim ve haberle ilgili değildir. Kimseyi suçla, günahla kınamaz. Arifin büyüklüğü, onun zelil oluşundan ve küçüklüğündendir. Eğer ilmi ile amel etmek gerekirse amel eder, eğer amel etmemek gerekirse o zaman amel etmez.

• Bütün işlerin hazineleri arifin nezdindedir. Bütün işlerin anahtarı da arifin elindedir. Dilediği kadar indirir, dilediği kadar çıkarır. Karşısına çıkan en zor ibarelerin en ince ayrıntılarını anlamada üstündür. Kemal, mükemmellik sıfatları onundur.

• Arif “kevn” aleminde meydana gelen emirlerin, işlerin düzenleyicisidir. O, sarsıntı, zelzele anında sabit durur. Hadiseler onu sarsmaz. İlahi Hazrette hiçbir sıfat yoktur ki arif onu kendi nefsinde görmesin. Dilediği her surette hayat sıfatı ile tezahür edebilir.

• Arifin ilâhî bir gücü ve iktidarı vardır. Fakat üstün gelmek de istemez. İnsanların himmetleri ona nüfus edemez, onu etkilemez. İşlerini kendi nefsi ile üstlenir, Rabbi ile değil. Çünkü arif, kendi nefsinin Rabbinin kendi üzerinde galebe çalması için görmez. “Tenzih” sıfatları onun üzerine döner. Bununla birlikte “teşbih” varlığı da onda söz konusudur. Kendi nefeslerini, o nefeslerin suretlerini müşahadesiyle sayar. Her günde ve her gecede neyin eksildiğini bilir. Mebde ve meade, başlangıç ve sona bakar ve dairenin iki ucunun birleştiğini görür.

• Arif kelimeleri en uygun yerlerinde kullanır. Herhangi bir mekana ayak bassa o mekan canlılık kazanır, hayat bulur. Çünkü o mekana ruhî bir hayatla ayağını basmıştır. Herhangi bir konuda hatırına bir düşünce gelse, hemen oluverir. Kim ona sığırsa hüsrana uğramaz. Kötülük yapana da, iyilik yapana da iyilik yapar. Her işte Allah'a başvurur.

• Ne kendi nefsi için intikam alır ne Rabbi için. Ancak O'ndan özel bir emir alırsa, O'nun emri ile hareket eder. Eğer O, ona emretmezse Hakk ile affeder. Hüküm verirken adaletli davranır. Zulümde nitelenmiş duruma düşmez. Şer'î ilimlerin

tümünü kaynağından toplar. Yarar sağlayacak şeyleri verir, zarar verecek şeyleri vermez.

- Eğer arif ceza verecek olsa, bu bir temizlemedir. Onun adaletinin nuru yanında hiçbir zulüm karanlığı baki kalmaz. Onun ilminin nuru yanında da hiçbir cehaletin karanlığı barınmaz. Bütün işleri ilâhi bir lisanla beyan eder. Bütün meselelerin kapalı yönlerini açığa çıkarır. Kendisine eziyet edilir, fakat takdir böyledir diye halim ve selim davranır. Birisini muaheze ettiğinde yakalaması çok şiddetlidir. Çünkü arif halistir, saftır, karışık değildir.

Bazı Meşhur Mutasavvıfların Arifler Hakkındaki Yorumları

- Cüneyd-i Bağdâdî'ye marifetin ne olduğu, arifin kim olduğu sorulunca şöyle cevap vermiştir:

“Suyun rengi kabının rengidir”, “Arif billâh kimseler amellerini Yüce Allah'tan alır, O'nun emri ile yapar ve ömürlerini bu amellerle tamamlayarak O'na dönerler. Bin yıl yaşasa, amel etmesine engel olacak bir özrü olmadıkça, bu amelleri işlemeye devam eder”.

Cüneyd-i Bağdâdî'ye seçkin ariflerin tevhidi sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

“Ariflerin tevhidi, ilahi huzurda bütün iradeden soyutlayıp cansız bir varlık gibi olmaktır. Bu durumda olan kulun üzerinde ilahi takdir olduğu gibi tecelli eder. Arif kul, tevhid halinde, hem kendi nefsinden fenâ bulmuş, hem de insanların kendi hakkındaki iddia ve isteklerinden uzaklaşmış bir şekilde tevhid denizinin dalgaları içinde yüzer.”

“Arif kendisi sustuğu halde, Hakk'ın onun sırrından konuştuğu kimsedir.”

Cüneyd-i Bağdâdî, arif ve veli kulların zina gibi kötü fiilleri yapıp yapmayacakları sorulduğu zaman başını önüne eğip uzun süre beklemiş, düşünmüş, sonra başını kaldırıp, “Allah'ın her işi takdir edilip hükme bağlanmıştır” (Ahzab, 33/38) ayetini okumuştur.

- Ebû'l-Hüseyin en-Nûrî şunları söylemiştir:

“Tasavvuf nefsin her türlü isteğini terk etmektir. Zamanımızda şu iki şey çok zor bulunur: İlmi ile amel eden alim ve hakikati konuşan arif.”

- Zünnûn-i Mısırî'ye arif billâh hakkında soru sorulmuş, o da:

“Şimdi burada idi, fakat hâli deđiřti ve yükselip gitti” diye cevap vermiştir.

“Arif'in alameti üçtür: Marifetinin nuru ve verâ'sının nurunu söndürmez. Dini ahkamı reddetmeyi gerektiren bânını bir ilme sahip olduğunu düşünmez. Çok sayıda ilâhi izzet ve ikrama (keramete) nail olması nedeniyle, Allah'ın haram kıldığı şeyleri ihlal etmeyi cüret etmez.”

“Arif ile muaşerette bulunmak Allah ile muaşerette bulunmaya benzer. Zira arif de Allah'ın ahlâkı ile ahlâklanmış olduğu için, sana tahammül eder, hilm ile muamele eder.”

“Marifetullah bakımından en üstün mertebede olan kimse, O'ndan en çok hayret eden kimsedir.”

• Ebû Ali ed-Dekkâk şöyle demiştir:

“Arif kimseye nefes hâli verilmez, çünkü onun amellerinde müsamaha söz konusu değildir. Aşığa ise nefes gerekir, çünkü o, nefes almadan aşkın yükünü taşıyamaz.”

• Yahya b. Muaz şöyle demiştir:

“Zâhid sana sirke ve hardal koklatılır (sözleriyle seni hep tenkid eder, iğneler); arif ise misk ü amber koklatır (seni daima teşvik eder).”

“Arif, ma'rûfu olan Allah karşısında edebi terk ederse, helâke maruz kalanlarla birlikte helâk olur.”

“Arif dünyadan göç ederken dahi nefesine ağlamaya ve Rabbine hamd etmeye doyamamış olur.”

• Ahmet b. Hanbel şöyle demiştir:

“Zühd üç türlüdür: Birincisi, haramı terk etmektir. Bu avamın zühdüdür. İkincisi, helalin ihtiyaç fazlasını terk etmektir. Bu havâssın zühdüdür. Üçüncüsü ise insanı Allah'tan alıkoyan her şeyi terk etmektir. Bu da ariflerin zühdüdür.

• Nasrabâdi şöyle demiştir:

“ Zühd, zâhidlerin kanlarının muhafazası, ariflerin ise kanlarının dökülmesidir (Yani arif fenâ mertebesinde olup nefisini yok etmiştir, zâhidin ise nefsi bakidir).

• İbn Atâ şöyle demiştir:

“Arifi zatlar takvadan elde ettikleri fazilet miktarınca yakîn elde etmişlerdir. Takvânın aslı haramlardan uzak durmaktır; bu ise nefisten uzaklaşma ile olur.

Demek ki insan nefsinden uzaklaştığı ölçüde yakîne ulaşır.”

• Sehl b. Abdullah et-Tüsterî şöyle demiştir:

“Arif insanlar Allah'ın kendilerine mükellef kıldığı vazifeleri yerine getirmek için O'ndan yardım dileme ve ilâhi edebe riayet etme hususunda çok yüksek sabır gösterenlerdir.”

• Abdullah b. Mübarek şöyle demiştir:

“Arif için edeb, tasavvuf yoluna yeni girmiş olan mübtedi için tevbe gibidir.”

• Hallâc şöyle demiştir:

“Arifin alameti, dünya ile de ahiret ile de meşgul olmamasıdır.”

• Beyazid-i Bestâmî şöyle demiştir:

“Arifler marifete, dünyada kendileri için mubah kılınan şeyleri terk ederek ve ilahi emirleri hakkı ile yerine getirerek ulaşmışlardır.”

“Arif Allah'a giden yolda kuş gibi uçar, zâhid ise yürüyerek gider.”

• Yusuf b. Ali şöyle demiştir:

“Bir arifin hakkıyla arif olabilmesi için, kendisine Hz. Süleyman'ın ki kadar mülk verilse dahi, bu mülkü onu bir an bile Allah'tan uzaklaştırıp başka şeyle meşgul etmemesi gerekir.”

• Şiblî şöyle demiştir:

“Arif sadece O'nu mülahaza eder, sadece O'nun kelamını telaffuz eder ve kendisi için sadece O'nu muhafız olarak görür.”

• Ebû Süleyman et-Dârânî şöyle demiştir:

“Allah başka kullarına namaz esnasında bile lütfetmediği şeyleri, arif kuluna yatakta iken ihsan eder.”

• Beyzade Rüştü kendisine arif hakkında soru sorulunca şöyle demiştir:

“Arif uyurken de, uyanırken de Allah'tan başkasını görmez, Allah'tan başkasının emrine muvafakat etmez, Allah'tan başkasını mülahaza etmez.”

• Ebû Turâb en-Nahşebî şöyle demiştir:

“Hiçbir şey arifin saflığını bozmaz, aksine her şey onunla saflaşır.”

• Ebû Osman el-Mağribi:

“Arif ilim nurları ile aydınlanır ve gayba dair acayip halleri görür.”

Yorum ve Eleştirileriniz için: oryanmh@gmail.com

[Ana Sayfa](#)

[Yorumlar](#)